

*Др Зоран Миладиновић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*

*УДК: 368
DOI: 10.46793/UPK20.199M*

ОПШТА ПРАВИЛА ЗА ОСИГУРАЊЕ ИМОВИНЕ*

Резиме

Правила за осигурање имовине умногоме се разликују од других врста осигурања, нарочито од осигурања лица. Накнада штете и интерес да се штета не догоди два су основна начела имовинских осигурања. Према првом начелу, имовинско осигурање се изражава на објективан начин, а то значи да накнада из осигурања не може да пређе висину претрпљене штете. У праву осигурања имовине ово начело означава се као начело обештећења. Другим начелом-начелом интереса да штета не настане изражен је субјективан принцип у осигурању имовине, који подразумева да право на осигурање имовине има само лице које има материјални интерес да се штета не догоди. Из ова два основна начела произилазе општа правила (особине) имовинских осигурања које се детаљно обрађују у овом раду а огледају у следећем: да би корисник осигурања могао да оствари накнаду из осигурања мора да докаже да је услед наступања осигураног случаја претрпео штету на имовини-ствари која је предмет осигурања и која је осигурана од тачно одређеног ризика; забрањено је надосигурање и двоструко осигурање; у случају подосигурања накнада штете се сразмерно смањује; забрањено је кумулирање накнаде од осигураваача и од лица одговорног за штету; имајући у виду да је вредност осигуране имовине-ствари изражена у новцу а да је циљ осигурања имовине накнада штете у случају наступања осигураног случаја, осигурана сума није битан елемент уговора о осигурању на уговор о осигурању може постојати и без ње. Применом наведених општих правила, заштита имовине осигураника, односно корисника осигурања добија прави смисао, јер закључивањем уговора о осигурању и плаћањем премије, као цене услуге коју осигураваач пружа, уговараач осигурања, односно осигураник је обезбеђен од штетних последица које могу да задесе његову имовину.

Кључне речи: *осигурање, имовина, осигураваач, уговараач осигурања, осигураник, штета, надосигурање, вишеструко и двоструко осигурање.*

---

* Рад је настао као резултат научноистраживачког рада истраживача Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. Уводне напомене

Заштита имовине путем осигурања, данас је најзаступљенији вид заштите. Иако данас постоји читав низ могућности заштите имовине (путем физичког и техничког обезбеђења, противградном заштитом и сл.), ови облици заштите не пружају адекватну заштиту имовине појединаца и привредних субјеката. Ово из једноставног разлога што, захваљујући технолошком напретку, али и природним појавама, данас имовини прете бројни ризици¹ који се физичко-техничким обезбеђењем могу делимично умањити али не и у потпуности отклонити. Тако на пример, физичко-техничким обезбеђењем је могуће до неке мере заштити имовину од крађе и пожара. То међутим није могуће постићи од природних појава као што су природне непогоде (суша, мраз или елементарне непогоде типа олује ветрова, буре на мору која угрожава поморски превоз робе, саобраћајне незгоде где долази до оштећења или потпуног уништења робе у превозу сл.) и других непредвидивих околности или околности које се и могу предвидети али се тешко могу отклонити радњама самог власника имовине или неким техничким мерама. Ове чињенице су веома рано уочене од стране лица чијој имовини прети одређени ризик па су настојали да пронађу одговарајући начин како би своју имовину заштитили од ризика који јој прете, односно којима је изложена. Како су се ризици ширили човек је са њима морао да се бори и да изналази нове облике заштите. Поред потребе да се заштити своја имовина од елементарних непогода или туђих радњи, јавља се потреба и за заштиту од последица сопствених активности којима се може нанети штета туђој имовини, или чак и својој имовини.² Пошто појединац сопственим снагама није био у стању да обезбеди ову заштиту врло рано се јавила идеја организовања заштите путем заједнице у којој ће појединци угрожени истом опасношћу, својим доприносима обезбедити накнаду ономе кога опасност погоди. Реализовање ове идеје прошло је дуг пут, од веома примитивног облика заштите, кроз заштиту учесника каравана ако се неке од њих отме роба од стране банди које су угрожавале транспортне караване, до појаве лица (посредника) које је било способно да организује прикупљање одређеног

¹ У свакодневном животу појам „ризик“ има различито значење. То је појам који асоцира на многе претпоставке, у зависности са којег аспекта се посматра, односно анализира. Најчешће се ризиком означава неки будући неизван догађај чијим остварењем може настати нека штета или нека корист. У економско-техничком смислу ризик представља вероватноћу наступања неког економски штетног догађаја. Међутим, у осигурању се овим појмом најчешће означава и узрок штете или пак сама штета. Дакле, у осигурању ризик представља наступање једног економски штетног догађаја. Пожар, поплава, судар моторних возила, крађа и сл. су догађаји који чине ризик у осигурању. Опширније о ризику у осигурању и његовом значају видети у: Миладиновић, З., *Ризик као елемент осигурања*, Зборник радова: Савремени правни промет и услуге, Крагујевац, 2018, стр. 265-285.

² Шулејић, П., *Право осигурања*, Београд, 2005, стр. 11.

износа средстава која ће служити за покриће штетних последица које настану по неког од њих. Тако је дошло до појаве осигуравача и делатности осигурања у данашњем смислу речи. Међутим, иако основни циљ осигурања и данас остаје покривање ризика, односно накнада штете лицима која су своју имовину осигурала, односно заштитила од одређеног ризика, значај осигурања данас знатно премаша ову сврху, што значи да оно има вишеструку улогу у савременом животу.³ Данас посао осигурања заузима посебно место у услужним пословима. Уредбом о класификацији делатности,⁴ услуге осигурања сврстане су у Сектор К - Финансијске делатности и делатност осигурања. Даљим разврставањем делатности по областима, гранама и групама, услуге осигурања разврстане су у две основне групе послова. Једно су послови тзв. директног осигурања (у које спадају осигурање и реосигурање) које обављају друштва за осигурање и реосигурање. Друго су послови, односно помоћне услуге у осигурању, које обављају посредници и заступници у осигурању, односно друга правна лица која су за то добила дозволу Народне банке Србије.

Разматрања општих правила која се примењују у осигурању имовине, од посебног су значаја за заштиту корисника услуга осигурања, било да је реч о привредним субјектима или о појединцима - физичким лицима који осигурањем желе да заштите себе и своју имовину. Из тих разлога у овом раду ћемо се бавити особинама осигурања имовине (имовинских осигурања), правилима која важе за осигурање имовине а која се значајно разликују од осигурања лица и осигурања од одговорности, обавезама које се тичу уговарача осигурања, односно корисника осигурања да би могао да рачуна на заштиту своје имовине, односно на права из осигурања, а на основу чињенице да је исту осигурао и другим питањима карактеристичним за имовинска осигурања.

2. Појам и особине имовинских осигурања

Осигурање имовине је осигурање код кога је предмет уговора о осигурању имовина-ствар која се може изразити у новцу. Према прописима о осигурању који су се у нашој земљи примењивали до 2004. године, на основу којих се и у стручној литератури правила подела на врсте осигурања,⁵ под осигурањем имовине подразумевало се осигурање ствари (покретних и непокретних) и имовинског интереса (осигурање од одговорности, гаранцијско осигурање, осигурање животиња и сл.).⁶ Усвајањем Закона о осигурању из 2004. године (даље ЗООС)⁷ ова осигурања се означавају као неживотна осигурања (чл. 10 ЗООС), док се

---

³ Јанковец, И., Уговори у привреди, Београд, 1987, стр. 545

⁴ Службени лист СРЈ, бр. 54/2010.

⁵ Пигац, И., *Врсте осигурања имовине и особа*, Право и привреда, бр. 6/1986, стр. 32.

⁶ Пак, Ј., *Осигурање правне заштите*, Правни живот, бр. 11/95, стр. 462.

⁷ Службени гласник Републике Србије, бр. 84/2004.

остала осигурања означавају као животна осигурања. Ово разликовање задржава и актуелни Закон о осигурању из 2014. године.⁸ Ова терминологија-разликовања у наше право осигурања уведена је по угледу на решења из права Европске уније.⁹

У праву осигурања имовине важи правило да морају бити испуњена два основна услова за закључивање уговора о осигурању имовине: уговор о осигурању имовине може да закључи само лице које има материјални интерес да се осигурани случај-штета не догоди;¹⁰ сврха осигурања имовине јесте да се надокнади претрпљена штета (чл. 924 Закона о облигационим односима - даље ЗОО).¹¹

Из ова два основна услова за закључивање уговора о осигурању имовине произилазе и посебне особине имовинских осигурања по којима се оно разликује од осигурања лица и осигурања од одговорности. То су: да би осигуравач био у обавези да надокнади штету, уговарач осигурања, односно осигураник мора да докаже да је услед наступања осигураног случаја претрпео штету на имовини која је осигурана; код осигурања имовине забрањено је осигурање изнад стварне вредности осигуране ствари (забрањено је надосигурање);¹² код осигурања имовине забрањено је вишеструко и двоструко осигурање (закључивање више уговора о осигурању једне имовине од истих ризика на пуну вредност); у начелу забрањено је подосигурање (осигурање имовине испод њене вредности), а ако се то догоди накнада штете се пропорционално смањује; код осигурања имовине сума осигурања није битан елемент уговора о осигурању, јер је код настанка осигураног случаја меродаван износ настале штете; код осигурања имовине забрањено је кумулирање накнаде из осигурања, тј. накнада од лица одговорног за причињену штету по основу одговорности за штету и од осигуравача по основу уговора о осигурању.¹³

Дакле, основно начело код осигурања имовине јесте начело обештећења. Ово начело у осигурања имовине подразумева да код настанка осигураног случаја осигураник, односно оштећено лице, тј. корисник осигурања не може из осигурања добити више него што је штета (чл. 925, ст. 2 ЗОО). Разлози због којих се у осигурању имовине примењује ово правило су што се тиме спречава могућност да осигураник утиче на настанак осигураног случаја-настанак

⁸ Службени гласник Републике Србије, бр. 139/2014.

⁹ Директива ЕЕЗ 73/239 од 24. јула о усаглашавању законских, подзаконских и управних аката који се односе на започињање и обављање делатности директног осигурања, осим осигурања живота, ОЈЛ 228, од 16. Августа 1973. године.

¹⁰ Томашевић, В., *Интерес осигураника као елемент поморског осигурања*, Осигурање и привреда, бр. 2/84, стр. 39.

¹¹ Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, са изменама у бр. 38/85, 46/85, 57/89, и Службени лист СРЈ, бр. 31/9, 22/99, 23/99, 35/99, 44/99.

¹² Picard, M., Besson, A., *Les assurances terrestres et droit francais*, Pariz, 1964, стр. 308.

¹³ Јанковец, И., Миладиновић, З., *Право осигурања*, Ниш, 2006, стр. 311.

штете.¹⁴ Сама чињеница да оштећени не може добити више него што је претрпео штету, одвраћа га од вољног проузроковања штете. Према томе, применом начела обештећења, накнадом штете осигураник никад не добија више него што је изгубио. Ипак, у одређеним случајевима и у осигурању имовине постоји могућност одступања од примене начела обештећења. Пракса осигурања познаје таква одступања у складу са диспозитивним законским нормама. Да би се могло одступити од начела обештећења, то се уговором посебно мора предвидети. У пракси се као најчешћи случај одступања примењује уговарање да се уместо уништене имовине обезбеди нова, да се поред уништене имовине накнади и изгубљена зарада, као и уговарање фиксног износа који осигуравач треба да исплати кориснику осигурања ако се догоди осигурани случај. У том случају премија се одређује посебно,¹⁵ па се у том случају имовинско осигурање по својим особинама приближава осигурању лица.

Настојећи да елиминишу могућност вољног проузроковања штете, савремена законодавства, укључујући и наш ЗОО, изричито прописују да уговор о осигурању имовине може закључити само лице које има интерес да се осигурани случај не догоди. «Право из осигурања имовине могу остварити само лица која су у часу настанка штете имала материјални интерес да се осигурани случај не догоди» (чл. 924 ЗОО). У улози лица која могу имати материјални интерес да се осигурани случај не догоди могу се појавити различита лица. Правило је да је то на првом месту власник, односно корисник одређене ствари, односно имовине. Међутим, поред ових, постоје и друга лица која могу имати материјални интерес да се осигурани случај не догоди, као што су купац одређене ствари, односно имовине, залогопримац, хипотекарни поверилац, чувар ствари, односно имовине, извођач радова и друга лица.¹⁶

Постоји могућност да више лица имају истовремени интерес да се осигурани случај не догоди. У том својству на пример, су власник и купац ствари, власник и хипотекарни поверилац, купац и продавац и др. Интереси ових лица могу постојати паралелно (истовремено) или се они искључују. Тако на пример, власник ствари и њен купац могу имати паралелни интерес да не дође до осигураног случаја. Власник има интерес да се не догоди осигурани случај јер ће тиме изгубити имовину и зато закључује уговор о осигурању. С друге стране, купац има интерес да се не догоди осигурани случај јер ће тиме изгубити ствар коју користи.

Постоје и ситуације када једно исто лице може имати различите интересе који могу бити обухваћени осигурањем. Тако, на пример, власник одређене имовине (складишног простора на пример) има интерес да се не догоди

---

¹⁴ Јовановић, В., *Начело обештећења у осигурању*, Осигурање и привреда, бр. 6-7/1971, стр. 33.

¹⁵ Миладиновић, З., *Премија као цена ризика и битан елемент уговора о осигурању*, Зборник радова: XXI век - век услуга и Услужног права, књ. 9, Крагујевац, 2018. стр. 57.

¹⁶ Томашић, В., *нав. чланак*, стр. 39.

осигурани случај (пожар на пример) јер би изгубио зграду као имовину. Ако он такав објекат користи ради издавања у закуп, он истовремено има интерес да се осигурани случај не догоди јер ће изгубити зараду од закупнине. У том случају власник зграде може закључити уговор о осигурању имовине за случај пожара и уговор о осигурању за случај изгубљене добити (на име закупнине), коју изгуби услед пожара.

Према нашем ЗОО (чл. 924, ст. 2) интерес мора да постоји у моменту када се осигурани случај догоди. Разлог зашто се у осигурању имовине захтева постојање интереса јесте избегавање да уговор о осигурању закључују и лица која немају интерес да се догоди осигурани случај. Тиме би се омогућила злоупотреба осигурања, јер би субјекти који немају интерес да се осигурани случај догоди могли утицати на настанак осигураног случаја да би се остварила накнада из осигурања.

2. Забрана надосигурања и подосигурања код осигурања имовине

Код имовинског осигурања могуће је да се стварна вредност осигуране имовине и вредност на коју је иста осигурана не поклапају, тј. могуће је да је сума осигурања већа или мања од вредности осигуране ствари. Будући да у осигурању имовине важи начело обештећења, према коме осигураник треба да добије највише онолико колико је штета, ове појаве су непожељне, па су и уређене посебним законским одредбама.¹⁷

Надосигурање постоји онда када сума осигурања премашује вредност осигуране ствари.¹⁸ До надосигурања може доћи у моменту закључивања уговора или током трајања уговора о осигурању. Наш ЗОО (чл. 932 и 933), предвиђа оба случаја па усваја и одговарајућа решења. Без обзира да ли је до надосигурања дошло у моменту закључивања уговора о осигурању или током трајања осигурања, до надосигурања може доћи услед савесности или несавесности једне уговорне стране, најчешће уговарача осигурања, односно осигураника. Када до надосигурања долази у моменту закључивања уговора, уговарач осигурања - осигураник, на то може бити подстакнут разним разлозима: сматрајући да ће тиме у случају настанка осигураног случаја остварити већу накнаду; услед непознавања праве вредности имовине и сл. Ако до надосигурања дође у току трајања уговора, то се може догодити такође из разних разлога: услед смањења вредности осигуране имовине-ствари; услед њене истрошености; услед пада цена; услед отуђења дела осигуране имовине; услед настанка осигураног случаја, када долази до смањења њене вредности и сл.¹⁹

¹⁷ Сокал, В., Улога суме осигурања у одређивању накнаде, ОТП, бр. 3/1991, стр. 33.

¹⁸ Мркшић, Д., *Сума осигурања и накнада штете*, Правни живот, бр. 11/1995, стр. 503.

¹⁹ Исто.

Питање да ли је до надосигурања дошло услед несавесности или савесности једне уговорне стране, значајно је због тога што су последице у ова два случаја различите.

Уколико се при закључивању уговора о осигурању једна страна послужи преваром (углавном ће то бити уговарач осигурања) и тако уговори суму осигурања већу од стварне вредности осигуране имовине, друга страна може тражити поништење уговора (чл. 932, ст. 1 ЗОО). Поништење уговора производи правно дејство од почетка, што значи да, уколико је уговарач осигурања, односно осигураник евентуално примио одређени износ на име накнаде из осигурања, мора га вратити.²⁰ Осигуравач, међутим, задржава већ примљене премије и има право на несмањену премију за текућу годину. У овом случају, санкција дакле погађа уговарача осигурања, односно осигураника, јер плаћа повећану премију.

Уколико је до надосигурања дошло уз савесност обе уговорне стране (уговарач осигурања није пријавио већу вредност са намером остваривања неке користи, а и осигуравач није знао за надосигурање), уговор се сматра пуноважним, али се сума осигурања смањује на износ вредности имовине, што значи да долази и до сразмерног смањења премије (чл. 932, ст. 2 ЗОО). И у овом случају осигуравач задржава право на већ примљену премију и на наплату исте у несмањеном износу за текући период (чл. 932, ст. 3 ЗОО).

Уколико, пак, до надосигурања дође током трајања уговора услед тога што дође до смањења вредности осигуране имовине, свака уговорна страна има право на одговарајуће снижење (суме осигурања и премије), и то почев од дана подношења захтева за снижење суме осигурања, односно премије (чл. 933 ЗОО).

Иако је предвиђено да у случају несавесног надосигурања осигуравач има право на раскид уговора, у пракси до тога не долази зато што, према начелу обештећења код осигурања имовине, уговарач осигурања, односно осигураник никад не може добити више него што је претрпео штету. С друге стране, сама чињеница да је уговарач осигурања плаћао премију у зависности од пријављене вредности осигуране имовине-ствари довољна је санкција за њега.

У сваком случају код осигурања имовине битно је знати да чак и када је уговорена сума осигурања већа од вредности осигуране имовине, тако да постоји тзв. надосигурање, износ штете, а не износ суме осигурања, представља границу обавезе осигуравача.²¹

Подосигурање постоји у случају када је сума осигурања мања од вредности осигуране имовине-ствари (чл. 936, ст. 1 ЗОО). До подосигурања може доћи у моменту закључивања уговора о осигурању (када уговарач

---

²⁰ Borselli, A., *Некоректни услови у уговорима о осигурању*, Ревија за право осигурања, бр. 2/ 2011, стр. 30.

²¹ Решење Вишег привредног суда Србије, Пж. 1909/82 од 7. 12. 1982, Привредно правни приручник, бр. 7/83.

осигурања то чини ради плаћања мање премије, или из непознавања праве вредности имовине), али и током трајања уговора о осигурању (када током трајања осигурања дође до повећања вредности осигуране имовине-ствари). Као и надосигурање и подосигурање може настати као резултат савесног или несавесног понашања уговарача осигурања, односно осигураника.

Подосигурање нема у осигурању имовине исти значај који има надосигурање. Ипак, у циљу очувања интереса уговорних страна, законодавства му посвећују одговарајућу пажњу. То је зато што у праву важи начело да је код уговорних односа потребно да постоји начело једнаке вредности узајамних давања.²² Да уговарач осигурања, односно осигураник не би добио накнаду која је несразмерна премији коју је платио, код подосигурања се примењује начело пропорционалности. По начелу пропорционалности накнада из осигурања према претрпљеној штети ставља се у исти однос у коме се налази вредност осигуране ствари према осигураној суми.²³ Пошто је осигурана сума мања од вредности осигуране имовине-ствари, осигуравач је обавезан да накнади штету у сразмери која постоји између осигуране суме и вредности осигуране имовине - ствари. То значи да применом начела пропорционалности, уговарач осигурања, односно осигураник може максимално добити износ суме осигурања, и то само у случају тоталне штете, а та сума је по правилу мања од вредности осигуране имовине - ствари.²⁴

У упоредном праву осигурања, опште је прихваћено правило да подосигурање треба да постоји на дан када се догодио осигурани случај.²⁵ Према нашем ЗОО (чл. 936, ст. 1), «када се утврди да је у почетку односног периода осигурања вредност осигуране имовине била већа од суме осигурања, износ накнаде коју дугује осигуравач смањује се сразмерно, изузев ако је другачије уговорено.» Према томе, по нашем ЗОО, подосигурање може да настане у време закључивања уговора или током његовог трајања, а уговорне стране се могу споразумети да оно не дејствује.

Управо на основу чињенице да уговорне стране могу и другачије уговорити, у пракси се разним правилима одступа од примене начела пропорционалности. Најчешће се то чини на следеће начине:

Уношењем клаузула толеранције. Применом овог правила уговором о осигурању може се предвидети да се начело пропорције неће примењивати ако вредност осигуране имовине није већа од суме осигурања за 10% до 20%. То се најчешће чини у циљу заштите уговарача осигурања, односно осигураника који

---

²² Ђорђевић, Ж., *Начело једнаке вредности давања у практичној примени*, Правни живот, бр. 10-12/88, стр. 1374.

²³ Сокал, В., *Штете покривене осигурањем и њихова накнада*, Правни живот, бр. 11-12/92, стр. 1126.

²⁴ Пресуда Врховног суда Војводине, Гж. 18/70 од 26. 03. 1970, Збирка судских одлука, књ. 15, св. 3.

²⁵ Шулејић, П., *Право осигурања...*, стр. 355.

не могу увек предвидети могући раст цена, тако да некада мимо његове воље долази до подосигурања за одређени проценат.

Уношењем клаузуле о искључењу начела пропорције. Могуће је да уговорне стране унапред уговором о осигурању предвиде искључење примене начела пропорције. Најчешће се то чини услед заштите уговарача осигурања, односно осигураника зато што они нису у могућности да процене праву вредност осигуране имовине. У том случају се висина премије утврђује на неки други начин, а не у односу на вредност осигуране имовине-ствари (по величини, површини и сл.).

Уговарањем највеће вредности осигуране имовине. На овај начин избегава се примена начела пропорције на пример, у оним случајевима када се осигурава роба на залихама чија се цена стално мења. У таквим ситуацијама сума осигурања се узима према највећој вредности коју роба, односно имовина има у једном моменту, а премија се плаћа према просечној вредности такве робе.

Уговарање осигурања на први ризик. За овај начин искључења примене начела пропорције је карактеристично да се оно уговара иако је извесно да је сума осигурања нижа од вредности осигуране имовине-ствари. Осигуравач се у овом случају обавезује да ће, у случају настанка осигураног случаја исплатити цео износ штете, али до одређене висине (до висине суме осигурања). Са своје стране уговарач осигурања за то плаћа повећану премију уз обавезу да пријави праву вредност осигуране ствари. Применом овог правила уговарач осигурања, односно осигураник је у могућности да осигурањем покрије износ највеће могуће штете коју он, према искуству може да претрпи. Овај начин искључивања подосигурања је значајан по томе што се ретко догађа да осигурани случај погоди читаву имовину уговарача осигурања, односно осигураника. Примера ради, ако се врши осигурање имовине од пожара за целокупну имовину уговарача осигурања, односно осигураника, која се налази на више локација, нереално је очекивати да пожар истовремено захвати све објекте једног уговарача осигурања, односно осигураника који се налазе у различитим местима. Уговарањем осигурања до вредности највеће зграде на пример, уговарач осигурања се обезбеђује да буде у потпуности покривен осигурањем.²⁶

3. Забрана вишеструког и двоструког осигурања имовине

Вишеструко осигурање постоји онда када се исти предмет (имовина) осигура код више осигуравача од истог ризика, за исто време и за исти интерес (чл. 934, ст. 1 ЗОО). Уколико се догоди да збир суме свих закључених уговора о осигурању прелази вредност предмета осигурања, онда је у питању двоструко

---

²⁶ Исто, стр. 350.

осигурање.²⁷ Према томе, да би постојало вишеструко осигурање потребно је да буду испуњени следећи услови: да је у питању осигурање истог предмета-исте имовине; да су осигурањем покривени исти ризици (пожар, крађа, поплава, суша и сл); да су осигурањем покривени исти интереси; да се осигурање односи на исти период; да је уговор закључен код два или више осигуравача. Према ставу судске праксе двоструко осигурање ће постојати и онда када уговарач осигурања «раскине уговор о осигурању са једним осигуравачем, па закључи уговор о осигурању са другим осигуравачем, али се утврди да на раскид првог уговора није имао право.»²⁸ У пракси најчешће долази до вишеструког осигурања када више лица закључују осигурање којим се покрива исти интерес. То ће бити случај на пример, када исту имовину-ствар осигура њен власник и купац у корист власника имовине. Неће постојати исти интерес када на пример, једну имовину-ствар осигура њен власник у своје име, а то исто учини и купац, у своје име покривајући осигурањем своју одговорност за евентуално оштећење или уништење те имовине-ствари за време купца, односно држања по неком другом правном основу. Када је реч о услову да се осигурање односи на исти период, то не значи да се они нужно подударају од почетка до краја трајања осигурања, што значи да се може догодити да вишеструко осигурање постоји само у једном периоду. Уколико то није случај, већ су уговори закључени са једним осигуравачем, биће у питању надосигурање а не вишеструко осигурање.²⁹

С обзиром да се вишеструким, односно двоструким осигурањем може повредити начело обештећења, као кључно начело у осигурању имовине, законским одредбама и условима осигурања уређују се питања под којим условима ови институти могу бити допуштени а под којим не.

Према нашем ЗОО (чл. 934, ст. 1 ЗОО) вишеструко осигурање може бити пуноважно ако сабране суме осигурања из свих закључених уговора не прелазе вредност осигураним имовине-ствари. То решење усваја и судска пракса.³⁰ Да не би дошло до “пробијања” начела обештећења, било путем надосигурања или вишеструког, односно двоструког осигурања, законодавства захтевају да уговарач осигурања, у случају закључивања уговора код више осигуравача, сваког од њих обавести о сваком закљученом уговору, као и о чињеницама које се односе на податке о осигуравачу и суми осигурања.³¹

²⁷ Николић, Н., *Двоструко осигурање*, Осигурање, бр. 10/57, стр. 44.

²⁸ Решење Врховног суда БиХ, Пж. 287/83 од 18. 3. 1983, Информатор, бр. 3185 од 15. 9. 1984.

²⁹ Николић, Н., *нав. чланак*, стр. 65.

³⁰ Пресуда врховног привредног суда, Сл. 1430/69 од 16.05. 1970, Збирка судских одлука, књ.15, свеска 3.

³¹ Пак, М., *Двоструко осигурање ризика грађанске одговорности*, Ревизија за право осигурања, бр. 2/2002, стр. 2.

Последице закључивања уговора којима се ствара вишеструко, односно двоструко осигурање, различите су у зависности од тога да ли је уговарач осигурања био савестан или несавестан.

Уколико је двоструко осигурање настало несавесно, последице су исте као и у случају несавесног закључивања уговора којим је створено надосигурање. Пошто је овде реч о више уговора, сви они су ништави, а не само они који су касније закључени. Осигуравач, међутим, задржава право на наплаћену премију и премију за текући период (чл. 934, ст. 9 ЗОО).

Уколико је до двоструког осигурања дошло на савестан начин, сви уговори остају на снази али се модификују, како би се очувало начело обештећења.

До двоструког осигурања најчешће долази приликом осигурања робе у превозу, када, на пример, робу осигурају истовремено и власник (купац или продавац) и отпремник-шпедитер за рачун власника, незнајући да је осигурање већ извршено. Или, на пример, купац закључи уговор о осигурању робе у превозу коју је купио незнајући да је то за његов рачун већ учинио продавац.

У случају да је до двоструког осигурања дошло без знања уговарача осигурања и то закључивањем више уговора истовремено, он има право да захтева да се раскине касније закључен уговор или да се сума осигурања смањи уз смањење премије. Према нашем ЗОО (чл. 934, ст. 7) уговарач осигурања, односно осигураник то право може остварити у року од 30 дана од дана сазнања за двоструко осигурање. Осигуравач, међутим, задржава право на већ примљене премије, као и право на текућу премију. И док је право осигуравача да задржи већ примљене премије неспорно (јер је за тај период «носио» ризик), његово право на текућу премију нам се чини неоправданим из разлога што је у том случају уговор на неки начин модификован, тако да је логично да осигуравачу за текући период осигурања припада премија која је адекватна вредности осигуране имовине - ствари.

Уколико је пак до двоструког осигурања дошло услед смањења вредности осигуране ствари за време трајања осигурања, уговарач осигурања, односно осигураник има право на одговарајуће снижење суме осигурања и премије, али почев од дана када је захтев за снижење поднео осигуравачу (чл. 934, ст. 8 ЗОО).

4. Накнада код осигурања имовине

Накнада из осигурања је износ који уговарач осигурања, односно осигураник добија у случају да се догоди осигурани случај обухваћен осигурањем. Код осигурања имовине, висина накнаде која се исплаћује осигуранику по правилу зависи од три елемента: вредности осигуране имовине - ствари, висине проузроковане штете и опредељене суме осигурања.³² Сви ови елементи међусобно утичу један на другог, и на укупан износ накнаде.

---

³² Мркшић, Д., *Сума осигурања и накнада штете*, Правни живот, бр. 11/95, стр. 502.

Вредност осигуране имовине-ствари је значајан елемент за накнаду из осигурања из разлога што врло често представља и горњу границу обавезе осигуравача. Поред тога, вредност осигуране имовине-ствари утиче на одређивање суме осигурања, и на висину премије коју осигуравач наплаћује за ношење ризика.³³

Са аспекта осигурања прави се разлика између вредности имовине-ствари која се узима за осигурање и вредности имовине-ствари која се узима за накнаду. Као вредност имовине-ствари за осигурање узима се вредност коју имовина-ствар има у моменту закључивања уговора о осигурању. Значај ове вредности је у томе што је у моменту закључивања уговора о осигурању једино могуће знати вредност имовине која се осигурава.

Вредност имовине-ствари за накнаду се разликује од вредности имовине-ствари за осигурање због тога што током трајања осигурања, по природи ствари имовина-ствар мења вредност услед хабања (амортизације) и што је на тај начин једино могуће применити начело обештећења. Вредност за накнаду је по правилу она вредност коју је имовина-ствар имала у моменту остваривања ризика. Међутим, по овом питању постоје супротстављени интереси осигуравача и уговарача осигурања, односно осигураника, јер осигуранику више одговара да се узима вредност имовине у моменту накнаде.

ЗОО о овом питању не садржи посебно правило, тако да је препуштено уговорним странама да о томе одлуче. Пошто је то правило диспозитивне природе, може се примењивати ако га уговорне стране предвиде. Услови осигурања имовине наших друштава за осигурање предвиђају да се за имовинска осигурања као моменат у коме се врши утврђивање висине накнаде узима моменат реализовања ризика (настанка штете).

Неки услови осигурања предвиђају могућност утврђивања висине накнаде према ценама на дан утврђивања висине штете. То је случај, на пример, код накнаде штете за каско осигурања, када се као набавна цена новог возила узима вредност новог возила на дан утврђивања штете.

Оба напред наведена правила су неповољна за уговарача осигурања, односно осигураника због тога што протеклом времена (од момента настанка осигураног случаја или утврђивања висине штете до момента накнаде) по правилу долази до пораста цена, тако да осигураник није адекватно обештећен. Због тога је све израженије схватање да треба применити правило из чл. 189, ст. 2 ЗОО према коме се „висина накнаде штете одређује према ценама у време доношења судске одлуке, изузев случаја кад закон налаже нешто друго». Ово правило је веома повољно за уговарача осигурања, односно осигураника, као оштећенога тако да је прихваћено и у судској пракси.³⁴

³³ Миладиновић, З., *Премија као цена ризика ...*, стр. 58.

³⁴ Пресуда Врховног привредног суда 2146/89, од 18. 3.1989.

Код неких осигурања, пољопривредних производа на пример, предвиђа се да се износ штете утврђује с обзиром на вредност коју би плодови имали у време сабирања, ако другачије није уговорено (чл. 925, ст. 3 ЗОО).

Пошто је правило о утврђивању вредности за накнаду диспозитивне природе, осигуравач и уговарач осигурања, односно осигураник треба уговором јасно да одреде вредност имовине-ствари за накнаду, односно начин и време утврђивања те вредности. То је, у првом реду, обавеза али и право осигураника, односно уговарача осигурања. Он има могућност да се одреде за неки од начина одређивања вредности за накнаду.

Уговарач осигурања, односно осигураник може да се одреде за употребну вредност коју ствар, односно имовина, има у моменту обештећења. У том случају треба да се направи разлика између ствари које немају тржишну вредност, јер њему нису ни намењене, већ служе самом уговарачу осигурања, односно осигуранику, и ствари које су намењене тржишту. Уговарач осигурања може да се одреде и за декларисану или таксирану вредност ствари, односно имовине.

Декларисана вредност је вредност коју пријављује сам уговарач осигурања, односно осигураник. Када дође до настанка штете она се утврђује према стварној вредности осигуране ствари на дан настанка штете а на уговарачу осигурања, односно осигуранику је терет доказивања. По правилу се овакав начин утврђивања вредности имовине - ствари практикује код осигурања ствари намењених изложбама, односно сајмовима. У том случају као вредност узима се износ означен на рачуну или спецификацији излагача, која не може бити већа од наведене (декларисане вредности) увећана за трошкове превоза, монтаже, царине и сл.

Таксирана вредност ствари, односно имовине је више заступљенија у праву осигурања. Њу утврђују заједнички осигуравач и уговарач осигурања, односно осигураник, а најчешће се практикује код осигурања драгоцености, уметничких предмета, хартија од вредности. То су предмети који за уговарача осигурања, односно осигураника имају посебну вредност. На неки начин реч је о субјективној вредности ствари, односно имовине. У том случају се и премија плаћа у повећаном износу, што је и разумљиво.³⁵ Пошто је у конкретном случају реч о одступању од обештећујућег карактера имовинског осигурања, ЗОО предвиђа да се та вредност изричито мора уговорити. “Ако је уговором о осигурању вредност осигуране ствари споразумно утврђена, накнада се одређује према тој вредности, изузев ако осигуравач докаже да је уговорена вредност знатно већа од стварне вредности а за ту разлику не постоји оправдан разлог (чл. 925, ст. 6 ЗОО). Уговором о осигурању може се предвидети да је осигуравач обавезан да уместо уништене односно оштећене ствари која је обухваћена осигурањем обезбеди нову ствари. На тај начин уговарач осигурања, односно осигураник се обезбеђује да у случају настанка осигураног

---

³⁵ Миладиновић, З., *Премија као цена ризика ...*, стр. 58.

случаја може бити у позицији да потпуно обнови уништenu имовину, без одбитка амортизације ствари. У нашем праву осигурања постоји могућност таквог уговарања, а у неким случајевима је то и једини начин да се уговарач осигурања, односно осигураник обештети. На пример, код осигурања стакла од лома када се осигуравач обавезује да накнади трошкове поновног застакљивања, уништено месо у хладњачама када се осигуравач обавезује да накнади штету у износу вредности пропалог меса и сл.³⁶

5. Штете покривене код осигурања имовине

Наступањем осигураног случаја³⁷ за уговарача осигурања, односно осигураника настају штетне последице. Оне се састоје у уништењу или оштећењу његове имовине, али врло често настају и тзв. “продужене штете”, које се надовезују на директно насталу штету на имовини. Најчешћи случај је да, услед настанка осигураног случаја, дође до прекида у раду, или да се изгуби приход који је осигурана имовина-ствар доносила. Настанком осигураног случаја, уговарач осигурања, односно осигураник стиче право на накнаду из осигурања која зависи од врсте и висине стварне штете. Додатне штете које настају као последица “главне” штете, изричито се морају уговорити, јер оне прелазе оквир редовних штета покривених осигурањем.³⁸

Дакле, настанком осигураног случаја, уговарач осигурања, односно осигураник поред стварне штете може претрпети и изгубљену добит. Под изгубљеном добити подразумева се штета која је настала као резултат спречавања повећања нечије имовине.³⁹ Према ЗОО (чл. 189, ст. 3) под изгубљеном добити подразумева се само она добит која се могла реално

³⁶ Ковачевић, О., *Осигурање нове вредности и ликвидација штете*, Осигурање и привреда, бр. 2/89, стр. 37.

³⁷ Осигурани случај се дефинише као догађај чије наступање представља остварење (реализацију) ризика обухваћеног осигурањем. Или, нешто другачије речено, осигурани случај представља догађај унапред предвиђен уговором о осигурању или законом, чијим наступањем настаје обавеза осигуравача да исплати накнаду из осигурања или учини нешто друго. Или још прецизније речено, осигурани случај је догађај чије наступање представља остварење ризика који је покривен осигурањем. То је конкретан догађај као што је пожар, крађа, поплава, смрт осигураног лица, доживљење одређених година старости и сл. За осигурани случај је битно да се догодио у одређено време, на одређеном месту и да постоји узрочна веза између насталог догађаја и предвиђених последица. Наступање осигураног случаја од великог је значаја за међусобна права и обавезе уговорних страна али и за даљу судбину уговора о осигурању. Осигурани случај мора бити увек јасно одређен у полиси осигурања. Наведено према: Гашпаревић, Ј., *Наставак осигурања после остварења осигураног случаја*, Осигурање и привреда, бр. 3/1963, стр. 34.

³⁸ Јовановић, М., *Осигурање од свих ризика на тржишту осигурања у Србији*, Европска ревија за право осигурања, бр. 4/2012, стр. 72.

³⁹ Радишић, Ј., *Облигационо право (Општи део)*, Београд, 1979, стр. 345.

очекивати, или је то произишло из посебних околности, а чије је остваривање спречено штетном радњом или пропуштањем. Према томе, када је реч о могућности да се поред стварне штете осигурањем покрије и изгубљена добит, потребно је да се утврди да ли би се одређена добит заиста остварила да није дошло до штетног догађаја. Пошто је у пракси доста тешко утврдити износ изгубљене добити, по правилу се захтева испуњење одређених услова и то: изгубљена добит се може покрити осигурањем само ако је изричито предвиђена у уговору о осигурању (чл. 925, ст. 5); може се уговорити осигурање само стварно изгубљене добити, а то је могуће проценити само у моменту наступања осигураног случаја; морају се утврдити (предвидети) сигурна мерила за процену изгубљене добити (тржишна цена, просечан дневни приход уговарача осигурања, односно осигураника за случај некоришћења предмета осигурања и сл).⁴⁰

У пракси су данас познати различити облици осигурања изгубљене добити. Тако је могуће извршити осигурање изгубљене добити услед оштећења или уништења робе у превозу; изгубљена добит услед застоја у раду предузећа због насталог пожара; изгубљена добит од неодржаног концерта услед падавина и сл.

6. Облик накнаде штете код осигурања имовине

Када се одређеном лицу причини штета, правила облигационог права налажу да је одговорно лице дужно да успостави стање које је било пре него што је штета настала. То је тзв. натурална реституција (чл. 185 ЗОО). Уколико то није могуће, одговорно лице дужно је да оштећеноме исплати одговарајућу своту новца на име накнаде (чл. 185, ст. 3 ЗОО). У праву осигурања накнада штете се најчешће врши у новцу, а некада је то и једини могући облик накнаде. У извесним случајевима уговором о осигурању може се предвидети да ће осигуравач, уколико се догоди осигурани случај, бити дужан да обавезу из уговора изврши у природи. На пример, да се уместо уништеног моторног возила набави ново, да се уместо поломљеног стакла постави друго и сл. Суштина је да, и када се уговором о осигурању предвиди да ће обавеза осигуравача бити у природи, уговарач осигурања, односно осигураник то не може изричито захтевати, јер се тиме само даје право осигуравачу да може обавезу извршити и у природи, али то није и његова једина обавеза.⁴¹

Када је реч о накнади штете у новцу, према нашим прописима исплата домаћим лицима се врши у динарима, односно у девизама, ако су оштећена

---

⁴⁰ Шулејић, П., Јовановић, М., *Осигурање од свих ризика...*, стр. 72.

⁴¹ Мишљење Врховног суда Југославије, Рев. 1746/63 од 14. 11. 1963. Информатор, бр. 258/64.

страна лица. Постоје, међутим, и изузеци када се наплата премије и исплата штете и домаћим лицима може вршити у девизама.⁴²

У праву осигурања постоји могућност да уговарач осигурања, односно осигураник након оштећења, оштећену ствар препусти осигуравачу с тим да му осигуравач исплати пуну суму осигурања. Та могућност, у праву осигурања позната је као институт абандон - напуштај осигуране ствари. То се међутим у пракси ређе и само изузетно практикује, и то углавном у транспортном осигурању.⁴³ Према ЗОО (чл. 927), ако другачије није уговорено, осигураник нема право да после наступања осигураног случаја препусти осигуравачу оштећену ствар и да од њега захтева исплату пуне своте осигурања. Супротно решење предвиђа Закон о поморској пловидби (чл. 549-550)⁴⁴ према коме исплатом накнаде штете у случају потпуног губитка осигураног предмета на осигуравача прелазе сва права која осигураник има на осигураном предмету, уколико их се он (осигуравач) тада не одрекне.

Постоје случајеви када је уговарач осигурања, односно осигураник посебно заинтересован за коришћење института напуштаја. То је на пример у случај када је ствар оштећена у тој мери да се више не може употребити за сврху којој је служила. Код неких врста осигурања напуштај је по природи ствари користан за уговарача осигурања, односно осигураника. На пример, у случају провалне крађе када се не зна да ли ће ствар бити пронађена. У том случају примењују се следећа правила: уколико уговарачу осигурања, односно осигуранику није исплаћена накнада за украдене ствари, он је дужан да пронађене ствари прими уколико се пронађу, а ако су ствари оштећене има право на накнаду према правилима за осигурање имовине; уколико је пак уговарачу осигурања, односно осигуранику већ исплаћена накнада пре него што је сазнао где се ствари налазе, онда их он може задржати а осигуравачу вратити примљени износ, у целини или сразмерно ако су оштећене, а може и задржати примљену накнаду препуштајући осигуравачу пронађену ствар.⁴⁵ Абандон се посебно може применити код неких врста осигурања. На пример, код осигурања стакла од лома, ако се накнада штете врши у натури (што је правило), остаци поломљеног стакла прелазе у својину осигуравача. Или на пример, код каско осигурања моторних возила, у случају крађе моторног возила, према општим условима осигурања, ако се возило не пронађе до истека одређеног рока, рачунајући од дана пријаве нестанка возила, уговарач осигурања, односно осигураник има право да захтева исплату као да је возило уништено, а ако се возило касније пронађе осигуравачу припада право да

⁴² Николић, Н., *Утврђивање штете у шомажном осигурању*, Осигурање, бр. 3/1957, стр. 33.

⁴³ Радовић, З., *Накнада штете у поморском осигурању*, Правни живот, бр. 11-12/92, стр. 2284.

⁴⁴ Службени гласник РС, бр. 87/2011, 104/2013, 18/2015 и 83/2018.

⁴⁵ Шулејић, П., *Право осигурања...*, стр. 327.

возило преузме и прода, разуме се уколико уговарач осигурања, односно осигураник не жели да га прими.⁴⁶

7. Обим накнаде код осигурања имовине

Који износ накнаде ће осигуравач бити обавезан да исплати уговарачу осигурања, односно осигураннику, код осигурања имовине зависи од неколико фактора. Свакако да је полазна основа висина настале штете.⁴⁷ Висина настале штете пак зависи од начина на који се она утврђује, од тога да ли је ствар потпуно или делимично уништена (тотална или делимична штета), затим шта се дешава уколико се на једној имовини, односно ствари у току трајања осигурања догоди више осигураних случајева, као и од тога да ли су приликом закључивања уговора предвиђени неки посебни услови осигурања, као на пример, да и уговарач осигурања, односно осигураник делимично сноси штетне последице (могућност уговарања франшизе).

Тотална штета постоји у ситуацији када је осигурана ствар толико оштећена да се више не може употребити нити се на истој поново може догодити осигурани случај. У случају настанка тоталне штете осигуравач је дужан да уговарачу осигурања, односно осигураннику накнади износ према вредности осигуране ствари и то према оној вредности која је правилима осигурања или уговором предвиђена. Ако има остатака, али су без саме ствари неупотребљиви њихова вредност се процењује према тржишној вредности у месту где се налазе и према стању у коме се налазе у време настанка осигураног случаја. Ако ти остаци остају уговарачу осигурања, односно осигураннику, накнада се умањује за вредност остатака. У сваком случају осигуравач и уговарач осигурања, односно осигураник се могу споразумети да остатак делова заједнички продају.

Ако је реч о делимичној штети, иста се може утврдити на два начина: утврђивањем трошкова потребних за оправку оштећене ствари, без обзира на њену вредност; утврђивањем вредности целе ствари и од тог износа одбијање вредност преостале ствари.⁴⁸

За имовинска осигурања карактеристично је да се штета утврђује према висини трошкова који настану оправком ствари. Преостали делови осигуране ствари остају уговарачу осигурања, односно осигураннику, а њихова вредност се одбија од износа накнаде. Као и код тоталног уништења ствари, и у овом

---

⁴⁶ Према Условима за осигурање ауто-каска АД за осигурање ДУНАВ, Београд, тај рок износи 30 дана.

⁴⁷ Радишић, Ј., *Одмеравање накнаде за тоталну штету употребљене ствари (Проблем “ново за старо”)*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1-2/1970, стр. 127.

⁴⁸ Шулејић, П., *Право осигурања...*, стр. 330.

случају преостали делови могу бити продати заједничком сарадњом осигуравача и уговарача осигурања, односно осигураника.⁴⁹

У поморском осигурању се примењује друго правило: у случају оштећења осигураног предмета или губитка неког његовог дела, штета се надокнађује у висини трошкова нужних за оправку и довођење осигуране ствари у првобитно стање, али не преко осигураног износа.⁵⁰

Постоји могућност да се у току трајања уговора о осигурању на једној имовини-ствари сукцесивно догоди више осигураних случајева, тј. да једна иста ствар буде оштећена више пута. У том случају поставља се питање да ли исплата накнаде у претходном случају утиче на висину накнаде која треба да се исплати касније. Иако о томе постоје различита мишљења, данас је усвојено решење према коме се штета процењује и исплаћује према вредности ствари коју је она имала у моменту настанка новог осигураног случаја, тј. не узима се у обзир раније исплаћена сума.⁵¹ То решење садржи и наш ЗОО, према коме, ако се у току истог периода осигурања догоди више осигураних случајева један за другим накнада из осигурања за сваки од њих одређује се и исплаћује у потпуности с обзиром на целу своту осигурања, без њеног умањења за износ раније исплаћених накнада у том периоду (чл. 925, тач. 6 ЗОО).

Према начелу обештећења које се примењује код осигурања имовине у случају настанка осигураног случаја уговарач осигурања, односно осигураник треба да буде обештећен до висине уништене или оштећене имовине.⁵² Уговором о осигурању може се, међутим, предвидети да ће и уговарач осигурања, односно осигураник сносити део штете. Ово је један од изузетака где се одступа од начела обештећења, тј. где уговарач осигурања, односно осигураник добија мањи износ накнаде из осигурања него што је претрпео штету. То се постиже уговарањем франшизе. Могућност уговарање франшизе данас се и законом допушта. Према чл. 925, ст. 4 ЗОО, пуноважне су одредбе уговора о осигурању имовине којима се износ накнаде ограничава на мањи износ од износа штете. У пракси се најчешће уговарају две врсте франшиза: одбитна и интегрална.

Одбитна или апсолутна франшиза постоји када је уговором о осигурању предвиђено да уговарач осигурања, односно осигураник сноси одређени део штете у сваком случају, тј. без обзира на висину штете. Ако је штета проузрокована наступањем осигураног случаја мања од одбитне франшизе, осигуравач не плаћа накнаду из осигурања, а ако је штета већа од износа или процента франшизе, од износа штете се приликом обрачуна накнаде одбија франшиза.

⁴⁹ Picard, M., Besson, A., *нав. дело*, стр. 416.

⁵⁰ Радовић, З., *Накнада штете у поморском осигурању...*, стр. 2286.

⁵¹ Обрадовић, П., *Лимит код осигурања ауто-одговорности*, Правни живот, бр. 11/97, стр. 448.

⁵² Јовановић, В., *Начело обештећења у осигурању имовине...*, стр. 113.

Интегрална франшиза постоји када је уговором о осигурању имовине предвиђено да уговарач осигурања, односно осигураник сноси део штете само када је штета нижа од уговореног износа. Када је уговорена интегрална франшиза, па је штета мања од франшизе, уговарач осигурања, односно осигураник нема право на накнаду. Ако је штета већа од износа или процента интегралне франшизе, накнада се исплаћује у пуном износу, без одбијања франшизе.⁵³

Одбитна франшиза служи да се утиче на уговарача осигурања, односно осигураника да не дође до штете. Интегрална франшиза служи да се отклони обавеза осигуравача у погледу малих штета, код којих су трошкови утврђивања и ликвидације штете несразмерно високи у поређењу са висином штете.⁵⁴

Поред накнаде штете, уговарачу осигурања, односно осигуранику припада право и на накнаду трошкова које је имао након што се осигурани случај догодио. Чак и у оним случајевима када трошкови заједно са висином штете прелазе вредност осигуране ствари осигуравач је дужан да их исплати (чл. 926 ЗОО). Трошкови могу настати као последица предузимања различитих мера: трошкови спасавања имовине, рушење преостале осигуране ствари, рашчишћавање терена и сл.

8. Утицај промене власника осигуране имовине на уговор о осигурању

Током трајања уговора о осигурању имовине - ствари може доћи до разних промена у смислу да имовина промени правни статус. На пример, услед смрти уговарача осигурања на његово место, на основу наслеђивања јављају се наследници. Или, на пример, на страни уговарача осигурања настану статусне промене, па власник имовине обухваћене осигурањем постаје друго лице а не лице које је закључило уговор о осигурању. Промене могу настати и у погледу осигуране имовине-ствари. Да иста промени власника услед отуђења, да дође до цесије уговора о осигурању и сл.⁵⁵ У свим наведеним случајевима долази до одређених промена у односу на чињенице које су постојале у време закључења уговора о осигурању, пре свега у погледу уговорних страна, па је потребно уредити та питања с обзиром да је уговор закључен између уговорних страна које су једна у другу имале међусобно поверење.

Према општим правилима облигационог права, уговор ствара правне односе између лица која су га закључила. Тај уговор производи дејства интер партес и без утицаја је на трећа лица. Код осигурања је специфична ситуација

---

⁵³ Јанковец, И., *Уговори у привреди...*, стр. 574-575.

⁵⁴ Јанковец, И., Миладиновић, З., *Право осигурања...*, стр. 322.

⁵⁵ Ђурковић, М., *Промена власништва над осигураним возилом и уговор о осигурању*, Осигурање и привреда, бр. 9/71, стр. 115.

па би дословна примена наведеног правила створила бројне проблеме. Из тих разлога прописи о осигурању садрже читав низ правила која се у том случају примењују.

У случају отуђења осигуране имовине - ствари, сва лица које се јављају у том односу (продавац, купац, осигуравач) имају интерес да се дејство осигурања настави: осигуравач је заинтересован да задржи предмет у осигурање, јер тиме задржава клијента који је стекао осигурану имовину, чији ризик осигуравач већ познаје; уговарач осигурања - осигураник је такође заинтересован да се осигурање настави јер сама чињеница да је имовина-ствар осигурана утиче на њену вредност; стицалац имовине-ствари је такође заинтересован да се осигурање настави јер стицањем својине на прибављеној имовини - ствари на њега прелази и ризик за оштећење или пропаст имовине-ствари, а ако је имовина-ствар осигурана тај ризик носи осигуравач. Осим тога, већ у том моменту имовина је осигурана, што не би био случај када уговор о осигурању не би постојао за одређени период (док се не закључи нов уговор о осигурању) имовина-ствар би била неосигурана.⁵⁶ Због свих ових предности правило је да се уговором о осигурању предвиђа могућност настављања односа осигурања у случају преноса својине на осигураној имовини-ствари.

Полазећи управо од потреба за очувањем интереса обе уговорне стране, ЗОО у том смислу садржи одговарајућу одредбу према којој “у случају отуђења осигуране ствари као и ствари у вези са чијом је употребом закључено осигурање од одговорности, права и обавезе уговарача осигурања прелазе по самом закону на прибавиоца, осим ако другачије није уговорено” (чл. 937, ст. 1). Према овој законској одредби уговор о осигурању прелази на прибавиоца осигуране ствари у целини, са свим правима и обавезама, што значи да се прибавилац јавља у улози уговорне стране као да је закључио уговор о осигурању. Цитирана законска одредба је међутим, диспозитивног карактера, што значи да уговорне стране могу и другачије уговорити.

Да би уговор о осигурању обавезивао осигуравача и стицаоца осигуране имовине - ствари, потребно је да буду испуњени следећи услови: да је у питању индивидуално одређена ствар, тј. да се уговор о осигурању односи управо на ту ствар; да је извршен пренос осигуране ствари са осигураника на новог власника - прибавиоца (изричито се захтева пренос права својине а не неког другог права, закупа, послуге и сл); да је стицање својине на осигураној ствари извршено док је уговор био на снази.

Изузетак од правила - могућности да се другачије уговори, јесте ситуација када се уговор о осигурању односи на обавезно осигурање власника моторних возила за штете причињене трећим лицима.⁵⁷ У том случају, а у интересу трећих лица, на основу самог закона долази до преноса уговора о осигурању на

---

⁵⁶ Стојиљковић, В., *Прелаз права осигураника на осигуравача са становишта правде и правне сигурности*, Правни живот, бр. 11-12/94, стр. 2284.

⁵⁷ Јанковец, И., *Обавезно осигурање за штете од моторних возила*, Београд, 1985, стр. 105.

прибавиоца осигуране ствари и осигуравајуће покриће делује до истека текућег периода осигурања (чл. 32 Закона о обавезном осигурању у саобраћају).⁵⁸

Преносом уговора о осигурању имовине-ствари на прибавиоца прелазе сва права и обавезе из уговора. Прибавилац ступа у права и обавезе које је имао ранији осигураник, а ранији осигураник иступа из уговора, што значи да престају његова права и обавезе. Међутим, у погледу обавеза плаћања премије прави се разлика између обавезе плаћања премије која је доспела у моменту отуђења имовине-ствари и премија које доспевају за плаћање после овог момента.

Што се тиче доспелих а неплаћених премија до момента отуђења ствари, правно посматрано, то је обавеза преносиоца ствари, јер је дуг доспео за време док је он био власник ствари. Међутим, пошто се премије по правилу плаћају унапред за одређени период осигурања, у пракси се сусрећу решења према којима се, за премије доспеле а неплаћене до момента преноса осигуране ствари јављају као солидарни дужници преносилац и прибавилац осигуране ствари.⁵⁹

Премије које доспевају после преноса осигуране имовине-ствари обавеза су прибавиоца осигуране имовине-ствари. Ако постоји више прибавилаца они су солидарни дужници за плаћање премије. Ипак, након стицања осигуране имовине-ствари и осигуравач и стицалац осигуране имовине-ствари могу одлучити да раскину уговор о осигурању. Ово због тога што је уговор о осигурању по својим особинама уговор од особитог поверења уговорних страна ЗОО (чл. 937, ст. 5) предвиђа такву могућност уз обавезу поштовања отказног рока “Осигуравач и прибавилац осигуране ствари могу одустати од осигурања уз отказни рок од 15 дана, с тим што су отказ дужни поднети најдаље у року од 30 дана од сазнања за отуђење. Раскидом уговора о осигурању, исти престаје да производи правна дејства. Осигуравач више не сноси ризик, осигураник не плаћа премије.”⁶⁰

9. Прелаз осигураникових права према лицу одговорном за штету на осигуравача (суброгација)

Накнадом штете осигуранику од стране осигуравача, права осигураника према лицу одговорном за штету по самом закону прелазе на осигуравача (суброгација).⁶¹ То правило садржи и наш ЗООП (чл. 939, ст. 1), према коме

---

⁵⁸ Службени гласник РС, бр. 51/2009, 78/2011, 101/2011, 93/2012 и 7/2013 – одлука Уставног суда.

⁵⁹ Максимовић, В., *Настављање осигурања после губитка својине односно права управљања, Осигурање и привреда*, бр. 1-2/61, стр. 89.

⁶⁰ *Исто*, стр. 91.

⁶¹ Томашић, В., *Проблем регресних захтева осигуравајућих завода*, Привреда и право, бр. 12/68, стр. 183.

“исплатом накнаде из осигурања прелазе на осигуравача, по самом закону, до висине исплаћене накнаде, сва осигураникова права према лицу које је по ма ком основу одговорно за штету”. Да би дошло до института суброгације морају бити испуњени следећи услови: да је од стране осигуравача исплаћена накнада осигуранику и да постоји одштетни захтев осигураника према лицу одговорном за штету.

Осигуравач има права према штетнику само за оне износе који су исплаћени уговарачу осигурања, односно осигуранику и за оне штете које су покривене осигурањем. Исто тако, у одређеним случајевима, од утицаја је и степен кривице уговарача осигурања, односно осигураника, односно лица одговорног за штету. Ако је штета настала делимичном кривицом осигураника, то може утицати на смањену обавезу лица одговорног за штету.⁶²

Суброгација настаје самим чином исплате штете уговарачу осигурања, односно осигуранику. Од тог момента на осигуравача прелазе сва осигураникова права према лицу одговорном за штету и то до висине исплаћене накнаде. Осигуравач међутим, мора да води рачуна о остваривању овог права према одговорном лицу како његово потраживање не би застарело.⁶³ Према ЗОО (чл. 380 ст. 6), застаривање потраживања које припада осигуравачу према лицу одговорном за наступање осигураног случаја, почиње тећи кад и застаривање потраживања осигураника према том лицу и завршава се у истом року.

У одређеним случајевима у праву осигурања правило суброгације се не примењује, и то онда када се у улози лица одговорних за насталу штету јављају одређена лица која су у посебном односу са уговарачем осигурања, односно са осигураником.⁶⁴

Разлог за одступање од примене правила суброгације у односу на одређени круг лица је у чињеници да су то лица која су углавном у блиском сродничком или економском односу са уговарачем осигурања, односно осигураником (супружници, браћа и сестре који живе у заједничком домаћинству са уговарачем осигурања, односно осигураником), тако да је скоро сигурно да ни уговарач осигурања, односно осигураник према њима не би истакао одштетни захтев, а поред тога често су то и лица за која уговарач осигурања, односно осигураник одговара (малолетна деца за које одговарају њихови родитељи и сл.).⁶⁵ Када би се и у овим случајевима применило правило суброгације, то би значило да осигуравач који исплати накнаду уговарачу осигурања, односно

---

⁶² Радишић, Ј., *Облигационо право...*, стр. 244

⁶³ Голубовић, М., *Застарелост регресних потраживања заједница осигурања имовине и лица и заједнице социјалног осигурања*, Судска пракса, бр. 536/72, стр. 12.

⁶⁴ Црнић, Ј., *Право регреса осигуратеља код осигурања моторних возила*, Информатор, бр. 2765/80, стр. 43.

⁶⁵ Станишић, В., *Одговорност родитеља за штету коју проузрокују њихова малолетна деца*, Правни живот, бр. 10/95, стр. 595.

осигуранику, ту исту накнаду поново од њега добије, јер он у крајњој линији враћа примљени износ (ако је на пример, за штету одговорно лице које живи у његовом домаћинству или дете за чије поступке он одговара).⁶⁶ ЗОО (чл. 939, ст. 4) предвиђа да се суброгација не примењује у следећим случајевима: ако је за штету одговорно лице које је у сродству са осигураником у правој линији; ако је за штету одговорно лице за чије поступке одговара осигураник; ако је за штету одговорно лице које живи са осигураником у заједничком домаћинству или је радник осигураника.

У одређеним случајевима суброгација је допуштена чак и у односу на напред наведена лица. То изричито предвиђа ЗОО у чл. 939, ст. 5, према коме се правила о искључењу суброгације не примењују у односу на наведена лица у случају када је штета проузрокована намерно и у случају када је одговорно лице (штетник) осигурано од одговорности. Оправданост овог одступања је у томе што се сматра да се, у случају намерног проузроковања штете, и осигураник не би уздржавао од обештећења од ових лица. Уколико је пак лице одговорно за штету осигурано од грађанске одговорности, онда се сматра да као гарант за штете које оно причини стоји његов осигуравач.

11. Закључак

Иако данас постоји читав низ могућности заштите имовине, ови облици не пружају адекватну заштиту имовине појединаца и привредних субјеката. Ово из разлога што захваљујући технолошком напретку али и природним појавама, данас имовини прете бројни ризици, односно иста је изложена разним ризицима који се физичко-техничким обезбеђењем могу само делимично умањити али не и у потпуности отклонити. Из тих разлога данас је заштита имовине путем осигурања, најзаступљенији вид заштите. Ово због тога што данас услуге осигурања уопште, па и осигурања имовине пружају специјализовани привредни субјекти, тј. осигуравачи који се овом врстом услуга баве у виду посебне привредне делатности и што се прикупљањем премије која подлеже посебном режиму чувања обезбеђује да корисници осигурања у случају да претрпе штету на имовини која је осигурана од одређених ризика могу да рачунају да ће бити обештећени у највећој могућој мери. С друге стране, имајући у виду да су корисници услуга осигурања појединци и привредни субјекти који нису увек најбоље упознати са правилима осигурања имовине, законским одредбама предвиђена су посебна правила која се примењују када је предмет осигурања имовина. Ове законске одредбе подједнако воде рачуна о заштити интереса обе уговорне стране-осигуравача и уговарача осигурања, односно корисника услуге осигурања. Суштина посебних правила за осигурање имовине је у томе да се осигурањем имовине обезбеђује накнада највише до износа штете коју корисник осигурања претрпи на

---

⁶⁶ Драшкић, М., *Одговорност за другог*, Правни живот, бр. 1/89, стр. 161.

имовини услед остварења ризика којој је имовина била изложена а који је покривен осигурањем. То значи да у случају настанка штете на имовини која је била осигурана, уговарач осигурања, односно корисник осигурања не може добити више ни онда када је услед савесности или несавесности закључио уговор о осигурању имовине на већу вредност од њене стварне вредности или је једну исту имовину осигурао код два или више осигуравача на исту вредност, за исти период или исти интерес. Да би уговарач, односно корисник осигурања био заштићен од нежељених последица, врло је битно да буде упознат са условима за осигурања имовине које му осигуравач мора предати пре закључивања уговора о осигурању.

*Zoran Miladinović, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

GENERAL RULES FOR PROPERTY INSURANCE

Summary

The rules for property insurance are different from other insurance rules, especially from those regulating the insurance of persons. Compensation for incurred damage and interest to avoid damage are two basic principles of the property insurance. As for the first principle, the property insurance is calculated in an objective way meaning that the insurance claim cannot exceed the amount of the incurred damage. In the property insurance law this principle is known as the principle of indemnification. The other principle, the interest to avoid damage is the subjective principle in property insurance which assumes that the right to insurance is granted only to those persons whose material interest is to avoid damage. These two principles serve as the basis for establishing other general rules (characteristics) of property insurance which are discussed in this paper in details. In order to secure indemnification, the insured person's has burden of proof to demonstrate that the damage is covered by the policy and specific risk. Double insurance and supplementary insurance are not permitted. In case of sub-insurance, damage claims are proportionally compensated. Cumulative claims (from the insurance company and from the person who caused the damage) are not permitted. Given the fact that the value of the insured property is expressed in monetary terms, and that the purpose of property insurance is the compensation of the damage incurred, the insured value, therefore, is not the important part of the insurance contract and may be omitted. The application of the mentioned insurance rules gives full meaning to the protection of

the insured property since by concluding an insurance contract and paying the premium, as the price of service offered by insurance company, the insured person is protected from adverse consequences of property damage.

Key words: *insurance, property, insurer, insured, damage, supra- insurance, multiple and double insurance.*

Литература

- Borselli, A., *Некоректни услови у уговорима о осигурању*, Ревизија за право осигурања, бр. 2/2011.
- Гашпаревић, Ј., *Наставак осигурања после остварења осигураног случаја*, Осигурање и привреда, бр. 3/1963.
- Голубовић, М., *Застарелост регресних потраживања заједница осигурања имовине и лица и заједнице социјалног осигурања*, Судска пракса, бр. 536/72.
- Драшкић, М., *Одговорност за другог*, Правни живот, бр. 1/891.
- Ђорђевић, Ж., *Начело једнаке вредности давања у практичној примени*, Правни живот, бр. 10-12/88.
- Јанковец, И., Миладиновић, З., *Право осигурања*, Ниш, 2006.
- Јанковец, И., *Уговори у привреди*, Београд, 1987.
- Јанковец, И., *Обавезно осигурање за штете од моторних возила*, Београд, 1985.
- Јовановић, М., *Осигурање од свих ризика на тржишту осигурања у Србији*, Европска ревија за право осигурања, бр. 4/2012.
- Јовановић, В., *Начело обештећења у осигурању*, Осигурање и привреда, бр. 6-7/ 1971.
- Ковачевић, О., *Осигурање нове вредности и ликвидација штете*, Осигурање и привреда, бр. 2/89.
- Максимовић, В., *Настављање осигурања после губитка својине односно права управљања*, Осигурање и привреда, бр. 1-2/61.
- Миладиновић, З., *Обавезе уговорача осигурања, односно осигураника из уговора о осигурању*, Зборник радова: Слобода пружања услуга и правна сигурност, Крагујевац, 2019.
- Миладиновић, З., *Обавезе осигураваача из уговора о осигурању*, Зборник радова: XXI век-век услуга и Услужног права, књ. 10, Крагујевац, 2019.
- Миладиновић, З., *Ризик као елемент осигурања*, Зборник радова: Савремени правни промет и услуге, Крагујевац, 2018.
- Миладиновић, З., *Премиија као цена ризика и битан елемент уговора о осигурању*, Зборник радова: XXI век - век услуга и Услужног права, књ. 9, Крагујевац, 2018.
- Мркшић, Д., *Сума осигурања и накнада штете*, Правни живот, бр. 11/95.
- Николић, Н., *Утврђивање штете у шомажном осигурању*, Осигурање, бр. 3/1957.
- Николић, Н., *Двоструко осигурање*, Осигурање, бр. 10/57.
- Обрадовић, П., *Лимит код осигурања ауто-одговорности*, Правни живот, бр. 11/97.
- Пак, М., *Двоструко осигурање ризика грађанске одговорности*, Ревизија за право осигурања, бр. 2/2002.

- Пак, Ј., *Осигурање правне заштите*, Правни живот, бр. 11/95.
- Пигац, И., *Врсте осигурања имовине и особа*, Право и привреда, бр. 6/1986.
- Picard, M., Besson, A., *Les assurances terrestres et droit français*, Paris, 1964.
- Радишић, Ј., *Облигационо право (Општи део)*, Београд, 1979.
- Радишић, Ј., *Одмеравање накнаде за тоталну штету употребљене ствари (Проблем "ново за старо")*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1-2/1970.
- Радовић, З., *Накнада штете у поморском осигурању*, Правни живот, бр. 11-12/92.
- Сокал, В., *Штете покривене осигурањем и њихова накнада*, Правни живот, бр. 11-12/92.
- Станишић, В., *Одговорност родитеља за штету коју проузрокују њихова малолетна деца*, Правни живот, бр. 10/95.
- Стојиљковић, В., *Прелаз права осигураника на осигуравача са становишта правде и правне сигурности*, Правни живот, бр. 11-12/94.
- Томашић, В., *Интерес осигураника као елемент поморског осигурања*, Осигурање и привреда, бр. 2/84.
- Томашић, В., *Проблем регресних захтева осигуравајућих завода*, Привреда и право, бр. 12/68.
- Ћурковић, М., *Промена власништва над осигураним возилом и уговор о осигурању*, Осигурање и привреда, бр. 9/71.
- Црнић, Ј., *Право регреса осигуратеља код осигурања моторних возила*, Информатор, бр. 2765/80.
- Шулејић, П., *Право осигурања*, Београд, 2005.

Прописи

- Закон о обавезном осигурању у саобраћају, Службени гласник РС, бр. 51/2009, 78/2011, 101/2011, 93/2012 и 7/2013 – одлука Уставног суда.
- Закон о осигурању, Службени гласник Републике Србије, бр. 84/2004.
- Закон о осигурању, Службени гласник Републике Србије, бр. 139/2014.
- Закон о облигационим односима, Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, са изменама у бр. 38/85, 46/85, 57/89, и Службени лист СРЈ, бр. 31/9, 22/99, 23/99, 35/99, 44/99.
- Директива ЕЕЗ 73/239 од 24. јула о усаглашавању законских, подзаконских и управних аката који се односе на започињање и обављање делатности директног осигурања, осим осигурања живота, ОЈЛ 228, од 16. Августа 1973. године.
- Уредба о класификацији делатности, Службени лист СРЈ, бр.54/2010.

Судска пракса

- Пресуда Врховног привредног суда 2146/89, од 18. 3 1989.
- Решење Врховног суда БиХ, Пж, 287/83 од 18. 3. 1983, Информатор, бр. 3185 од 15. 9. 1984.
- Решење Вишег привредног суда Србије, Пж. 1909/82 од 7. 12. 1982, Привредно правни приручник, бр.7/83.
- Пресуда врховног привредног суда, Сл.1430/69 од 16.05. 1970, Збирка судских одлука, књига 15, свеска 3.
- Пресуда Врховног суда Војводине, Гж. 18/70 од 26. 03. 1970, Збирка судских одлука, књига 15, свеска 3.
- Мишљење Врховног суда Југославије, Рев. 1746/63 од 14. 11. 1963. Информатор, бр. 258/64.